

MTA DAB Bölcséleti, Művészet- és Vallástudományi Szakbizottság
Filozófiai Munkabizottság

„Hic Rhodus, hic salta”

műhelykonferencia

Program- és absztraktfüzet

2023. november 25. (szombat)

MTA DAB Székház, Holló László Terem

Program

Irodalom és filozófia (elnök: Tánczos Péter)

9.00 – 9.40 *Kunkli Emese*: Fanny Price mint az erkölcsösség és a stabilitás példaképe Jane Austen legmegosztóbb regényében

9.40 – 10.20 *Somi Gabriella*: Válaszkeresés az egzisztencializmus kérdésére Dazai Osamu *Ningen Shikkaku (No longer human)* című regényében

10.20 – 11.00 *Moklovsky Réka*: Rossz viselkedés - Mary Gaitskill *Titkárnök* című novellájának és filmes adaptációjának elemzése

11.00 – 11.30 Szünet

Esztétikai gondolkodás (elnök: Moklovsky Réka)

11.30 – 12.10 *Barta Viola*: A „támadó” ötlet

12.10 – 12.50 *Jármi Bence*: Az esztétika és a dialektika viszonya Hegel filozófiájában

12.50 – 14.00 Szünet

Propaganda és politikai reprezentációk (elnök: Kunkli Emese)

14.00 – 14.40 *Mikáczó Alexandra*: „És a feketére felépül a vörös” – A forradalmi propaganda és a kanti fenséges szerepe El Liszickij alkotói munkásságában

14.40 – 15.20 *Rozsályi Anna*: Az Atreides-ház és a Harkonnen-ház politikai módszereinek összehasonlítása – A hatalom megjelenési formái a *Dűne* című regényben

15.20 – 16.00 *Nyíró Nikolett*: A teltházás színház végnapjai – Az Átrium Színház és a Pintér Béla Társulat helyzete 2019 óta

16.00 – 16.30 *Szünet*

Koraromantikus hieroglifák (elnök: Mikáczó Alexandra)

16.30 – 17.10 *Jakab Andrea*: Az átszellemült világ kifejeződése Novalis műveiben

17.10 – 17.50 *Tánczos Péter*: Régi mesterek, új hieroglifák – Beválthatták-e a nazarénus festők Friedrich Schlegel esztétikai reményeit?

Absztraktok

Kunkli Emese

Fanny Price mint az erkölcsösség és a stabilitás példaképe Jane Austen legmegosztóbb regényében

Az előadásomban Jane Austen harmadik publikált regényével, *A mansfieldi kastéllyal* foglalkozom, és azt a témát járom körül, vajon miért ez az író legmegosztóbb alkotása. Ezt a kritikusok az elmúlt kétszáz évben leginkább a főhősnő jellemével és habitusával magyarázták, így én is Fanny Price-t állítom a vizsgálódásom középpontjába. Amellett érvelek, hogy az erkölcsösség és stabilitás példaképeként értelmezhetjük őt.

Somi Gabriella

Válaszkeresés az egzisztencializmus kérdésére Dazai Osamu *Ningen Shikkaku (No longer human)* című regényében

Az egyik legégetőbb filozófiai problémát az egzisztencializmus veti fel, miszerint az emberi élet önmagában nem hordoz semmilyen célt vagy értelmet – egy elgondolás, ami számtalan filozófust és művészt foglalkoztat a 19-20. század alatt egészen napjainkig. Dazai Osamu *Ningen Shikkaku (No longer human)* című regényében is ezt a problémát járja körül főszereplője, Oba Yozo élete alapján. Az előadásomban arra szeretnék majd rávilágítani, hogy Dazai a regényében hogyan veti el azokat a megoldásokat, amelyeket az egzisztencializmus képviselői eddig tematizáltak. Kifejezetten két ilyen álláspontot emelnék ki: azt, ami az alkotást látja megoldásként – ehhez Sartre egzisztencialista filozófiáját veszem alapul; és azt, ami a vallást – ehhez Kierkegaard és Dosztojevszkij témához kapcsolódó gondolatait elevenítem fel.

Moklovsky Réka

Rossz viselkedés - Mary Gaitskill *Titkárnő* című novellájának és filmes adaptációjának elemzése

Az előadásom címét az elemzett Mary Gaitskill-novellát tartalmazó 1988-as kötettől kölcsönözve, a „rossz viselkedést” mintegy a novella, és az önálló alkotásként értelmezhető, Steven Shainberg által rendezett 2002-es film-adaptáció motívumainak hívószavaként, szervezőerejeként használva vizsgálom meg többek között az önsértés, a szadomazochizmus, és az írásosság-hoz kapcsolódóan az elvétel jelenségeit, a freudi pszichoanalízis koncepciót, belátásait viszonyítási pontként használva. Kitérek továbbá a bűn, az adósság és az emlékezés fogalmainak nietzschei összefüggéseire, valamint arra, hogy milyen erőviszonyok figyelhetőek meg az ügyvéd és a titkárnő karaktere között, illetve, hogy milyen többletjelentéssel bírnak a novellában és a filmben az otthoni és az irodai terek.

Barta Viola

A „támadó” ötlet

Előadásomat a gondolkodás egyik kulcsmozzanatának szentelem. Tengelyi László fenomenológiai megállapításaira támaszkodom, és megvizsgálom az ötlet mint értelemrezdülés jellegzetességeit. Szeretnék kitekinteni az elemzés további lehetséges területeire, a hermeneutikai, esztétikai, antropológiai vonatkozásokra is. Mindemellett megkísérlem kiemelni a fenoménban rejlő kritikai lehetőségeket is. Az ötlet egzisztenciális szerepén túl a szabadsággal és a fantáziával való kapcsolatát, illetve adományjellegét is megvizsgálom. Előadásomban többek között Eugen Fink, Friedrich Nietzsche és Heller Ágnes teoretikus belátásaira és klasszikus irodalmi példákra is hivatkozom.

Jármí Bence

Az esztétika és a dialektika viszonya Hegel filozófiájában

Előadásomban *A szellem fenomenológiájának*, valamint az *Esztétikai előadások* néhány szakaszának összevetése mellett elsősorban arra fordítok kiemelt figyelmet, hogy az esztétika és az ideák viszonyát dolgozzam fel. Mindez szorosán összefügg egy tágabb témakör, a dialektika hegeli rendszerben elfoglalt szerepével. A dialektika és az esztétika viszonyának összevetése különösen jelentős Hegel nyelvfelfogása szempontjából, így értelmezésem egyik domináns alapállítása, hogy azt feltételezem: Hegel újraértelmezi a jelölő és a jelölt viszonyát. A nyelv és a logika rendszerének összefüggései Hegel filozófiájában nem válnak külön, így elemzésem során magam is összefüggésben vizsgálom a nyelv mint rendszer gondolatát. Ez a radikális nyelvi koncepció összefügg a dialektika struktúrájával, ami közelebb vihet minket ahhoz, hogy hogyan érdemes értelmezni a hegeli végeesség motívumát az esztétikai előadásokban. Az előadás során kitérek arra is, hogy a levont konzekvenciák hogyan viszonyulnak Paul de Man, valamint Hans-Georg Gadamer nyelvvel kapcsolatos, Hegelre vonatkozó kritikáihoz.

Mikáczó Alexandra

„És a feketére felépül a vörös” – A forradalmi propaganda és a kanti fenséges szerepe El Liszickij alkotói munkásságában

Előadásomban azt a kérdést járom körül, hogy az orosz avantgárd művészetben – azon belül is El Liszickij munkásságában – hogyan állították az alkotók a nonfiguratív művészet eszközeit a propaganda szolgálatába, például plakátok vagy nevelő célzatú absztrakt mesekönyvek készítésével; illetve, hogy ezek az elvont ábrázolások esztétikai szempontból hogyan értelmezhetőek Kant fenséges-fogalmán keresztül.

Rozsályi Anna

Az Atreides-ház és a Harkonnen-ház politikai módszereinek összehasonlítása – A hatalom megjelenési formái a *Dűne* című regényben

Előadásomban a hatalom megjelenési formáit szeretném megvizsgálni az Atreides-ház politikai technikáinak összefüggésében. Milyen hatalmi stratégiákat követ a Harkonnen- és a Corrino-ház? Mi a különbség a királyi hatalom és a földesúri hatalom között? Paul Atreides, a regény főhőse egyszerre helyezhető a *homo magus* és a *homo faber* szerepébe; felmerül a kérdés, hogy a politika által létrehozott mesterséges mítosz mennyire segítheti küzdelmei során? Egy korábbi kutatásomban már elemeztem az Atreides-házhoz köthető személyi kultusz és propaganda területeit, főleg Machiavelli *A fejedelem* című művét felhasználva. Jelen előadásban elsősorban a Harkonnen-ház terrorját, erőszakrendszerét, valamint a Corrino-házhoz köthető fiúörökös nélküli, gazdasági és katonai erőfölényen alapuló császári hatalmat szeretném megvizsgálni. Ennek során főleg Hannah Arendt, Cassirer és Foucault hatalommal kapcsolatos munkáit fogom felhasználni.

Nyíró Nikolett

A teltházás színház végnapjai – Az Átrium Színház és a Pintér Béla Társulat helyzete 2019 óta

Az Átrium Színház hosszabb-rövidebb megszakításokkal tarkított története egészen 1936-ig vezethető vissza. A jelenlegi működésért felelős szervezet tíz éve kezdte meg munkáját, és rövid időn belül koncepciózus, merész, minőségi repertoárjával visszahozta a pezsgő színházi életet a főváros budai oldalára. 2019-ben a kulturális TAO kivezetése, majd az elmaradt támogatások következményeként 2024 nyarán befejezik tevékenységüket. Előadásomban a kialakult esztétikai-politikai helyzetet szeretném elemezni.

Jakab Andrea

Az átszellemült világ kifejeződése Novalis műveiben

A koraromantikus filozófusok számára a hieroglifa reprezentatív értékű fogalom volt, ezért nem nyelvtörténetileg vizsgálták, hanem beolvasztották esztétikájukba. Különösen Novalis számára volt kedves ez a fogalom, hiszen adekvát módon fejezte ki azt az átszellemített világot, amelyet a szubjektum hoz elő a természettel együttvéve. Ebben a hatványozott állapotban minden jelentéstelítetté válik. A hieroglifikus jelzõt erre az átszellemített világra használja Novalis és Friedrich Schlegel is, aki az új mitológiára alkalmazza e fogalmat. A hieroglif írásmód másik regisztere, miszerint exkluzivitása abban teljesedett ki, hogy szent titkok őrzője volt azáltal, hogy csak a papi réteg tudta azokat elolvasni is megjelenik a koraromantika keretein belül. Hölderlin, aki – habár egyik romantikus iskolához sem tartozik és Novalissal sem alakult ki szoros kapcsolata –, mégis motivikus analógiát képez vele. Esetében a költő mediátori szerepet tölt be azáltal, hogy az isteni szférával áll kapcsolatban, mely párhuzamba állítható Novalis gondolatával, miszerint a poéta az ókori papnak megfelelő feladatokat lát el. A hieroglifa ezért a korban nem úgy jelenik meg, mint egy megfejtendő rejtély, hanem inkább sejtés, mely egyfajta belátáshoz vezet el.

Tánczos Péter

Régi mesterek, új hieroglifák – Beválthatták-e a nazarénus festők Friedrich Schlegel esztétikai reményeit?

Friedrich Schlegel 1804 nyarán Kölnben az ónémet festőket tanulmányozva a következő kérdést teszi fel magának: „Valószínűsíthető-e, hogy még ma, korunkban is születhetnek és kiemelkedhetnek igazi festők?” Bár az egykori koraromantikus teoretikus ehhez már nem sok reményt fűz, azért mégis megadja a siker feltételeit: a technikai tudás mellett főként a vallásos érzés és a filozófiai misztika újból elsajátítása lenne a legszükségesebb. Ennek eléréséhez azonban nem elegendő a régi mesterektől tanulni, hanem olyan „hieroglifákat” kell alkotni, amelyek új, érzéki formában mutatják fel az isteni misztikumot. Tizenöt évvel később, 1819-ben aztán Rómában járva megtekinti a szellemiségükben hozzá közelálló nazarénus festők képeit, és kritikájában természetesen kitér a csoport tagjaiként tevékenykedő mostohafiai (Philipp és Johannes Veit) érdemeire is. Előadásomban elsősorban arra a kérdésre keresem a választ, hogy Schlegel mennyiben látta beteljesülni a nazarénusok munkáiban korábbi reményeit, de kitérek arra is, hogyan alakul át a jénai évek „új mitológiáról” alkotott elképzelése a kései esztétika vallásos érzékiségévé.

Időpont: 2023. november 25. (szombat)

Helyszín: MTA DAB Székház, Holló László Terem
4032 Debrecen, Thomas Mann u. 49.

Szervező: MTA DAB Bölcséleti, Művészet- és Vallástudományi
Szakbizottság Filozófiai Munkabizottsága
(Tánczos Péter, titkár)

A MAGYAR
TUDOMÁNY
ÜNNEPE

TUDOMÁNY: VÁLASZOK A GLOBÁLIS KIHÍVÁSOKRA

MTA